

Neoficialus vertimas

Europos Taryba

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA
(CCJE)**

NUOMONĖ NR. 8 (2006)

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA (CCJE)
EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETO DĖMESIUI**

**DĖL TEISĖJŲ VAIDMENS UŽTIKRINANT TEISĖS NORMŲ IR ŽMOGAUS
TEISIŲ APSAUGOS PUSIAUSVYRĄ KOVOS SU TERORIZMU KONTEKSTE**

IŽANGA

a. Bendrasis kontekstas

1. Siekdamas įgyvendinti III-ojo valstybių vadovų ir Europos Tarybos vyriausybės susitikimo¹ metu priimtą veiksmų planą, skatinantį Europos valstybes užtikrinti veiksmingą žmogaus teisių apsaugą stiprinant kovą su terorizmu, Ministrų komitetas Konsultacinei Europos teisėjų tarybai (CCJE) 2006 m. pavadė priimti nuomonę dėl teisėjų vaidmens ir visuomeninių bei žmogaus teisių apsaugos pusiausvyros kovos su terorizmu kontekste².
2. Europos Taryba įdėjo daug pastangų kovoje su terorizmu, siekdama pusiausvyros tarp žmogaus laisvių ir teisių apsaugos bei visuomenės saugumo. Europos Tarybos veiksmai yra grindžiami trimis tikslais:
 - Sustiprinti teisinius veiksmus prieš terorizmą;
 - Apsaugoti pagrindines demokratines vertybes;
 - Analizuoti terorizmo priežastis.
3. Šių specifinių veiksmų įgyvendinimui buvo priimti šie Europos Tarybos teisiniai dokumentai:
 - Europos konvencija dėl kovos su terorizmu [ETS Nr. 90] ir pataisų protokolai [ETS Nr. 190];
 - Europos konvencija dėl ekstradicijos [ETS Nr. 24], jos pirmasis ir antrasis papildomi protokolai [ETS Nr. 86 ir ETS Nr. 98];
 - Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose [ETS Nr. 30], jos pirmasis ir antrasis papildomi protokolai [ETS Nr. 99 ir ETS Nr. 182];
 - Europos konvencija dėl baudžiamojo proceso perdavimo [ETS Nr. 73];
 - Europos konvencija dėl kompensacijų smurtinių nusikaltimų aukoms [ETS Nr. 116];
 - Konvencija dėl pinigų plovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo [ETS Nr. 141];
 - Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų [ETS Nr. 185] ir konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų papildomas protokolai dėl rasistinio ir ksenofobinio pobūdžio veikų, padarytų naudojantis kompiuterinėmis sistemomis, kriminalizavimo [ETS Nr. 189];
 - Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos [ETS Nr. 196];
 - Europos Tarybos konvencija dėl pinigų plovimo, nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto ir konfiskavimo bei terorizmo finansavimo [ETS Nr. 198].
4. CCJE taip pat remiasi kitais tarptautiniais Europos Sąjungos (ypač žr. Europos Sąjungos veiksmų planą kovai su terorizmu)³ ir Jungtinių Tautų bei kitais dokumentais:
 - Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomų asmenų, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos, kurią 1973 m. gruodžio 14 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja;

¹2005 m. gegužės 16–17 d., Varšuva.

²956-asis ministrų pavaduotojų susitikimas (2006 m. vasario 15 d.)

³ Europos Sąjungos Taryba, 5771/1-06.

- Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu, kurią 1979 m. gruodžio 17 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja;
 - Konvencija dėl teroristinių sprogdinimų eliminavimo, kurią 1997 m. gruodžio 15 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja;
 - Tarptautinė konvencija dėl kelio terorizmo finansavimui užkirtimo, kurią 1999 m. gruodžio 9 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja;
 - Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo aktais, priimta 2005 m. balandžio 13 d. Niujorke;
 - Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, pasirašyta 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje;
 - Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivių pagrobimu, pasirašyta 1970 m. gruodžio 16 d. Hagoje;
 - Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, pasirašyta 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje;
 - Branduolinių medžiagų fizinės apsaugos konvencija, pasirašyta 1980 m. kovo 3 d. Vienoje;
 - Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, pasirašytas 1988 m. vasario 24 d. Monrealyje;
 - Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą, pasirašyta 1988 m. kovo 10 d. Romoje;
 - Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą, pasirašytas 1988 m. kovo 10 d. Romoje;
 - Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais, pasirašyta 1991 m. kovo 1 d. Monrealyje.
5. CCJE taip pat atsižvelgė į 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijas, kadangi jų nuostatos susijusios su šia tema:
- Ženevos konvencija (I) dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo;
 - Ženevos konvencija (II) dėl sužeistųjų, sergančiųjų ir skęstančių jūroje ginkluotojų pajėgų narių padėties pagerinimo;
 - Ženevos konvencija (III) dėl elgesio su karo belaisviais;
 - Ženevos konvencija (IV) dėl civilių apsaugos karo metu.
6. CCJE taip pat atsižvelgė į nuomonę Nr. 6 (2004) dėl teisingo teismo proceso per įmanomai trumpiausią laiką ir teisėjo vaidmens teismo procese atsižvelgiant į alternatyvius ginčų sprendimo būdus ir nuomonę Nr. 7 (2005) dėl teisingumo ir visuomenės.

b. Žmogaus teisių ir poreikio imtis priemonių prieš terorizmą derinimas

7. Europos Taryba pabrėžia, kad egzistuoja galimybė kovoti su terorizmu gerbiant žmogaus teises.
8. Šiuo tikslu Ministrų komitetas⁴ 2002 m. liepą priėmė Žmogaus teisių ir kovos su terorizmu gaires. Šios gairės patvirtina valstybių išipareigojimą ginti visus nuo

⁴ 804–asis ministrų pavaduotojų susitikimas, 2002 m. liepos 11 d.

terorizmo, siekiant išvengti savavališkų priemonių taikymo ir užtikrinti, kad visos kovai su terorizmu taikomos priemonės būtų teisėtos, o kankinimas būtų draudžiamas.

9. Teisinį šių gairių pagrindą sudaro asmens duomenų rinkimas ir apdorojimas, duomenų apie priemones, pažeidžiančias asmens privatumą, apie areštą, įkalinimą ir ikiteisminį sulaikymą, teismo procesą, ekstradiciją ir kompensacijas nukentėjusiesiems rinkimas.
10. Atsižvelgęs į tai, 2005 m. kovo mėn. Ministrų komitetas⁵ priėmė nukentėjusiųjų nuo teroro aktų apsaugos gaires, pripažįstančias jų kančias ir paramos poreikį.
11. Kasdienė patirtis ir pastarojo meto įvykiai įrodo, kad, nors terorizmas nėra nauja problema, šiuo metu jis užima precedento neturinčią padėtį tarptautinėje arenoje. Kova su terorizmu – specifinis ir sudėtingas iššūkis valstybėms, teisėsaugos institucijoms ir, aišku, teismų sistemai, kuri turi veikti neperžengdama Europos žmogaus teisių konvencijos ribų.
12. Vyrauja akivaizdus prieštaravimas tarp terorizmo ir žmogaus teisių bei laisvių įgyvendinimo, kadangi terorizmas ne tik pažeidžia pagrindines asmens teises, įskaitant ir teisę gyventi bei kūno neliečiamybę, ir kenkia teisinės valstybės ir pliuralistinės demokratijos principams, bet taip pat gali skatinti valstybes taikyti suvaržymus, kurie, nesiimant saugos priemonių, gali pakenkti žmogaus teisėms.
13. Todėl atsižvelgdama į tai CCJE mano, kad šioje situacijoje ji, būdama sudaryta vien tik iš teisėjų, turėtų nagrinėti teisėjų vaidmenį užtikrinant teisės normų ir žmogaus teisių apsaugos pusiausvyrą kovos su terorizmu kontekste.
14. CCJE mano, kad teisėjai, kuriems pavesta ir nagrinėti teisės pažeidimus, ir apsaugoti žmogaus konstitucines teises ir laisves, turi vaidinti esminį vaidmenį valstybės teisinėje sistemoje. Jiems turi būti suteikta veiksmų laisvė veiksmingam šių pareigų įvykdymui.
15. Nors manoma, kad dėl išskirtinės grėsmės terorizmas sukuria specifinę situaciją, pateisinančią tam tikras žmogaus teises ribojančių laikinų ir specifinių priemonių taikymą, CCJE nuomone, šios priemonės, įtvirtintos įstatymuose, yra reikalingos ir proporcingos demokratinės visuomenės tikslams (dėl žodžio laisvės žr. Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio 2 dalį, o bendrai – Žmogaus teisių ir kovos su terorizmu gairių 3 principą). Šių priemonių teisėtumą turėtų nagrinėti ir kontroliuoti tie teisėjai, kurie pagal kai kurių valstybių tradicijas kompetentingi atitinkamoje teisės srityje (teismai, nagrinėjantys civilines, baudžiamąsias arba administracines bylas, o ne *tribunaux d'exception* (specialios jurisdikcijos teismai), kurie nepriklauso bendrajai teismų sistemai (žr. 26, 33–34 ir 42 punktus).
16. Šios priemonės jokių būdu negali pažeisti piliečių teisių ir laisvių, kad pagrindiniams demokratinės visuomenės principams nekiltų pavojus.
17. Atsižvelgiant į ankstesnius svarstymus derėtų aptarti priemonių prieš kovą su terorizmu svarbą administracinės (B dalis) ir civilinės (C dalis) teisės kontekste ir teisėjų vaidmenį asmens žodžio laisvės apsaugos procese (D dalis).

⁵ 917-asis ministrų pavadootojų susitikimas, 2002 m. kovo 2 d.

B. ADMINISTRACINĖS TEISĖS PRIEMONĖS

18. Valstybės, vykdydamos savo pareigą apsaugoti piliečius, užkertant kelią teroro aktams, per valstybės institucijas gali taikyti priemones, skirtingas nei jau įvykdytiems teroro aktams taikomos baudžiamosios teisės sankcijos.
19. Užsieniečių deportavimas, vizų ir leidimo gyventi išdavimo reikalavimai, asmens tapatybės kontrolė, asociacijų ir draugijų uždraudimas, slaptas telefoninių pokalbių klausymasis, vaizdo kamerų įrengimas ir kitokia su informacinėmis technologijomis vykdoma veikla – tai prevencijos priemonių pavyzdžiai.
20. Šios prevencijos priemonės, kaip ir baudžiamosios, reikalauja išsaugoti pusiausvyrą tarp pareigos apsaugoti piliečius ir pareigos saugoti žmogaus teises.
21. Teisėjų vaidmuo užtikrinant šią pusiausvyrą yra labai svarbus. Aišku, pirmiausia valstybė turi patvirtinti, o valstybės institucijos taikyti priemones, būtinas šios pusiausvyros nusistovėjimui. Teismai turėtų tinkamai peržiūrėti priimtus teisės aktus kovai su terorizmu, kad būtų užtikrintas jų teisėtumas, būtinybė ir proporcingumas.
22. Šioje situacijoje būtina laikytis tarptautinių ir Europos teisės aktų nuostatų, įskaitant ir atsižvelgiant į išipareigojimus, kylančius iš Europos žmogaus teisių konvencijos. Siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą gali būti apribotos kai kurios šioje konvencijoje minimos asmens teisės⁶.
23. Tačiau kovai su terorizmu taikomos prevencijos priemonės negali pažeisti pagrindinių žmogaus teisių, tokių kaip teisė gyventi (Europos žmogaus teisių konvencijos 2 straipsnis) arba draudimo kankinti, arba žiauriai, nežmoniška ir žeminant orumą elgtis su asmenimis ar juos bausti (Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnis).
24. Atsižvelgdama į Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnį, CCJE pabrėžia Europos žmogaus teisių teismo teiginį, kad terorizmas negali pateisinti nukrypimo nuo visiško draudimo kankinti arba žiauriai, nežmoniška ir žeminant orumą elgtis su asmenimis ar juos bausti, nepriklausomai nuo nukentėjusiojo elgesio⁷. Teismo nuomone, asmenų išsiuntimo byloje vertinant, ar realiai yra pažeistos 3 straipsnio nuostatos dėl elgesio, faktas, kad asmuo suvokiamas kaip pavojingas valstybės nacionaliniam saugumui, nėra svarbus⁸.
25. Remiantis Ministrų komiteto rekomendacija (2004) 20 dėl administracinių teisės aktų teisinės peržiūros, turi egzistuoti galimybė kreiptis į teismą dėl veiksmingos administracinių teisės aktų kovai su terorizmu peržiūros⁹. Remiantis Europos žmogaus

⁶ 8 straipsnis (asmens ir asmens šeimos gyvenimo pagarba), 9 straipsnis (minties, sąžinės ir religijos laisvė), 10 straipsnis (žodžio laisvė) ir 11 straipsnis (draugijų ir asociacijų laisvė).

⁷ Žr. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo (1996 m. lapkričio 15 d.) byloje Chahal prieš Jungtinę Karalystę 79 punktą: „[Europos žmogaus teisių teismas] suvokia pastarojo meto valstybių sudėtingą uždavinį apsaugoti bendruomenę nuo teroristinių nusikaltimų. Tačiau net ir tokiomis aplinkybėmis, nepriklausomai nuo nukentėjusiojo veiksmų, Konvencija draudžia nežmoniška arba asmens orumą žeminantį elgesį arba bausmių taikymą.“

⁸ Žr. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo (1996 m. lapkričio 15 d.) byloje Chahal prieš Jungtinę Karalystę 80 ir 149 punktus.

⁹ Rekomendaciją 2004 m. gruodžio 15 d. priėmė Ministrų komitetas.

teisių konvencijos 13 straipsniu, turėtų egzistuoti teisės gynimo būdas, nors ir asmuo laikomas pavojingu nacionaliniam saugumui¹⁰.

26. Teisminė peržiūra apima visus teisėjų, kurie pagal kai kurių valstybių tradicijas dažniausiai specializuojasi tam tikroje teisės srityje (žr. 25 punkte paminėtą rekomendaciją (2004) 20), nagrinėjamus teisės pažeidimus. Teismas (dažniausiai nagrinėjantis civilines arba administracines bylas) turėtų turėti galimybę išnagrinėti visus teisinius ir faktinius aspektus ir jam neturėtų būti privalomi faktus surinkusios institucijos sprendimai.
27. Taip pat turėtų būti garantuota teisė į teisingą bylos nagrinėjimą (Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnis). *Inter alia* turi būti užtikrintas bylos šalių lygiateisiškumas, o teismo procesas turi būti grindžiamas rungimosi principu.
28. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą reikalaujama, kad teismo priimti įrodymai būtų prieinami ir bylos šalims, kurios gali pateikti priešpriešinius argumentus¹¹. Išskyla klausimas, kiek saugumo sumetimais gali būti apribota teisė naudotis dokumentais, liudytojų parodymais ar kitais įrodymų šaltiniais. Kai teisininkui, bet ne asmeniškai bylos šalims leidžiama naudotis įrodymais (tiesioginis bylos faktų atskleidimas suinteresuotiems asmenims gali pažeisti viešuosius interesus), išskyla sudėtingas klausimas, ar tai gali būti laikoma svarbiu teisės gynimo suvaržymu¹². Nepriklausomai nuo to, ar bylos šalims ir advokatui, ginančiam bylos šalis, suteikta galimybė naudotis įrodymais, CCJE nuomone, neturi būti apribota teisėjo galimybė tiesiogiai ir asmeniškai naudotis dokumentais, liudytojų parodymais ar kitais įrodymų šaltiniais, kad teismas galėtų tinkamai įvertinti visus faktus ir priimti sprendimą dėl veiksmingos teisės gynimo priemonės (Europos žmogaus teisių konvencijos 13 straipsnis).
29. Anksčiau aptarti principai turi būti taikomi priimant sprendimus dėl užsieniečių išsiuntimo arba deportavimo, atsisakymo išduoti leidimą gyventi arba suteikti kitokią

¹⁰ Žr. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo (1996 m. lapkričio 15 d.) byloje Chahal prieš Jungtinę Karalystę 151 punktą: „Tokiais atvejais, jeigu egzistuoja negrįžtamos žalos rizika, kuri atsirastų dėl netinkamo elgesio, siejamo su konvencijos 3 straipsnyje numatyta veika, siekiant įgyvendinti veiksmingą teisės gynimo būdą, numatytą 13 straipsnyje, reikia kruopščiai ir nešališkai išnagrinėti, ar tikrai yra pagrindo bijoti priešingų nei 3 straipsnyje numatytų veiksmų. Ieškinyi turi būti nagrinėjamas neatsižvelgiant į tai, dėl kokių veiksmų asmuo buvo išsiųstas iš valstybės, arba į asmenį išsiuntusios valstybės nacionaliniam saugumui keliamą grėsmę.“

¹¹ Žr. rekomendaciją (2004) 20: „Teismo procesas turėtų būti grindžiamas rungimosi principu. Teismo priimti įrodymai turėtų būti prieinami ir bylos šalims, kurios gali pateikti priešpriešinius argumentus“ (B dalies 4 punkto d pastraipa).

¹² Europos žmogaus teisių teismas nagrinėjo bylos šalių ir gynybos advokato galimybę naudotis įrodymais byloje Chahal prieš Jungtinę Karalystę, netiesiogiai vadovaudamasis Kanados įstatymais: „Visi įstojantys į bylą asmenys manė, kad teismo peržiūra nebuvo veiksminga teisės gynimo priemonė byloje, susijusioje su nacionaliniu saugumu. 13 straipsnis reikalavo, kad nepriklausoma institucija įvertintų visus faktus ir įrodymus bei priimtų valstybės sekretoriui privalomą sprendimą. Šiuo atveju Tarptautinė amnestija, Patarimų dėl asmens teisių Europoje centras (AIRE) ir Bendroji imigrantų ap rūpinimo taryba (JCWI) atkreipė teismo dėmesį į Kanadoje taikomą procedūrą tokiose bylose. Remiantis Kanados 1976 m. Imigracijos įstatymu (su 1988 m. pataisomis), federalinio teismo teisėjas savo kabinete nagrinėja visus įrodymus, pareiškėjas supažindinamas su bylos prieš jį/ją santrauka, turi teisę būti atstovaujamas ir kvieisti liudytojus. Saugumo medžiagos konfidencialumas išlaikomas, siekiant išnagrinėti įrodymus nedalyvaujant nei pareiškimo teikėjui, nei jo atstovui. Tačiau šiomis aplinkybėmis vietoj jų dalyvauja teismo apmokytas advokatas, turintis teisę dirbti su slapta informacija, kuris apklausia liudytojus ir padeda teismui įvertinti valstybės bylos vertę. Šios procedūros metu gautų įrodymų santrauka, ištrynus reikiamą informaciją, pateikiama pareiškėjui.“

apsaugą (pavyzdžiui, suteikiant pabėgėlio statusą arba papildomą apsaugą), jeigu asmuo kaltinamas dėl teroristinių veiksmų.

30. Nors Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnis nėra taikomas užsieniečių išsiuntimo arba deportavimo atveju¹³, tačiau teisė į teisingą teismo procesą turi būti užtikrinta ir šiais atvejais (žr. rekomendacijos (2004) 20 4 punktą).
31. CCJE manymu, panašios teisminės priežiūros galios turėtų būti veiksmingai realizuotos ribojant užsieniečių, kurių bylos dėl išsiuntimo arba deportavimo yra nagrinėjamos, judėjimo laisvę. Be to, reikėtų užtikrinti šių ribojimų sąlygų priežiūrą tokiomis sąlygomis, kaip ir numatant ribojimus dėl sulaikymo sąlygų.
32. Nepataisomi veiksmai negali būti vykdomi bylose, kurios yra nagrinėjamos¹⁴. Tai reiškia, kad asmens deportavimas vykstant teismo procesui yra negalimas, jeigu iškyla pavojus asmens teisėms, numatytoms, pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių konvencijos 2 ir 3 straipsniuose¹⁵. Viešosios tvarkos arba nacionalinio saugumo interesai, minimi 1984 m. lapkričio 22 d. Europos žmogaus teisių konvencijos protokolo Nr. 7 pirmame straipsnyje, yra nereikšmingi, jeigu tai susiję su žmogaus teisėmis.
33. CCJE mano, kad valstybė turi įgyvendinti labai sudėtingą užduotį – apsaugoti pagrindines žmogaus teises ir laisves. Administracinių teisės priemonių dėl užsieniečių išsiuntimo priežiūra (taip pat jų laikina priežiūra), vizų išdavimo reikalavimai, tapatybės kontrolė, asociacijų ir draugijų uždraudimas, slaptas telefoninių pokalbių klausymasis, vaizdo kamerų įrengimas ir asmenų paieškos naudojant informacines technologijas kontrolė turėtų būti pavesti bendrosios kompetencijos teismams (įskaitant ir administracinius teismus), sudarytiems iš įstatymų numatyta tvarka paskirtų profesionalių teisėjų, kuriems garantuojamas nepriklausomumas.
34. Uždavinys suteikti veiksmingą teisės gynimo priemonę turėtų būti patikėtas tik bendrosios kompetencijos teismams, nes jie sudaryti atsižvelgiant į kai kurių valstybių teises tradicijas, o jų teisėjai turi atitinkamą specializaciją (pvz., administracinio teismo teisėjai (žr. 26 punktą)).

C. BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS PRIEMONĖS

35. Poreikis baudžiamosios teisės priemonėmis reaguoti į teroro aktus jau anksčiau yra patvirtintas Europos Tarybos dokumentuose (žr. Parlamentinės asamblėjos rekomendaciją 703 (1973) dėl tarptautinio terorizmo). Tai apima priemonių, susijusių

¹³ Žr., pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių teismo sprendimo (2000 m. spalio 5 d.) byloje Maaouia prieš Prancūziją 40 punktą: „Teismas nusprendžia, kad sprendimai dėl užsieniečių atvykimo, buvimo ir deportavimo nesusiję su jų pilietinių teisių arba įsipareigojimų arba baudžiamųjų kaltinimų prieš juos pagal Konvencijos 6 § 1 straipsnį nustatymu.“

¹⁴ Žr. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo (2005 m. vasario 4 d.) byloje Mamatkulov ir Askarom prieš Turkiją 124 punktą: „Galima teigti, kad, nepriklausomai nuo teisinės sistemos, tinkamas teisingumo vykdymas reikalauja nesiimti jokių nepataisomų veiksmų, kol byla nėra išnagrinėta.“

¹⁵ Žr. jau minėtą sprendimą byloje Chahal prieš Jungtinę Karalystę, kad Konvencija visiškai draudžia kankinti asmenis.

su materialiąja teise, taikymą (a) ir nekintantį teisėjų vaidmenį teismo procese dėl teroro aktų vykdymo (b).

a. Materialioji teisė

36. Daugelis valstybių teroro aktą įtraukė į baudžiamuosius teisės aktus kaip baudžiamąjį nusikaltimą ir taip palaikė bendrąjį troškimą apibrėžti jį tarptautiniuose Jungtinių Tautų, Europos Tarybos ir Europos Sąjungos dokumentuose.
37. Atsižvelgiant į teroristinių nusikaltimų sunkumą ir dėl jų kylančias procesines pasekmes labai svarbu, kad baudžiamosios teisės principai teroristiniams nusikaltimams būtų taikomi taip pat, kaip ir kitiems baudžiamiesiems nusikaltimams, o tokio nusikaltimo elementai būtų aiškiai ir tiksliai apibrėžti.
38. Šių kriterijų svarbu laikytis ne tik tam, kad būtų įrodyta nusikaltėlio, kuris dalyvavo tiesioginiame asmenų ar turto užpuolime, kaltė, bet ir tais atvejais, kai nacionaliniai teisės aktai tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui, pasirengimą teroro aktui arba jo finansavimą, traktuoja kaip teroristinius.
39. Kadangi terorizmas negerbia valstybių sienų, valstybės turėtų teisiškai į jį reaguoti tarptautiniu mastu. Šios srities tarptautiniai teisiniai dokumentai suteikia bendrąjį normatyvinį pagrindą kovai su terorizmu. Valstybių teisėjams, ypač tarpvalstybinio bendradarbiavimo srityje (pvz., apsiikeičiant informacija ar teikiant teisminę pagalbą), būtų naudinga, jeigu tarptautinė bendrija, atsižvelgdama į Europos žmogaus teisių konvencijos 7 straipsnio standartus, patvirtintų teroristinio nusikaltimo apibrėžimą. Teisėjai, kaip teisės aiškintojai, savo ruožtu taikydami įstatymus, turėtų atsižvelgti į tarptautinę šio reiškinio apimtį.

b. Teisėjų vaidmuo teismo procese dėl teroristinių nusikaltimų

40. Teisėjų vaidmuo baudžiamosios teisės kontekste taip pat nesikeičia. Jų pagrindinis vaidmuo yra užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp materialinės ir procesinės teisės, teroristinių nusikaltimų atskleidimo ir nagrinėjimo bei šiais nusikaltimais įtariamų ir kaltinamų asmenų teisių apsaugos.
41. Atsižvelgiant į anksčiau minėtus aspektus galima panagrinėti kelis klausimus dėl teisėjų vaidmens teismo procese dėl teroristinių nusikaltimų.

i. *Tribunaux d'exception* (specialios jurisdikcijos teismų) atsisakymas

42. CCJE pastebi, kad dažniausias Europos valstybių atsakas į pareigą apsaugoti piliečius nuo terorizmo ir užtikrinti žmogaus teisių apsaugą bei išlaikyti jų pusiausvyrą, kaip reakcija į šiuo metu terorizmo keliamas grėsmes, buvo atsisakymas steigti *tribunaux d'exception* (žr. 15 punktą).
43. Siekdamas išsaugoti šią pusiausvyrą valstybės turėtų pasitikėti savo teismų sistemomis ir atsižvelgti į demokratinių valstybių visuotinai taikomus teisės aktus, įskaitant ir tarptautines konvencijas, ypač Europos žmogaus teisių konvenciją.

44. CCJE mano, kad teisėjo vaidmuo bylose dėl teroro aktų turėtų išlikti toks pat, kaip ir nagrinėjant kitas baudžiamąsias bylas, o bylų pobūdis neturėtų pateisinti nukrypimo nuo teismo kompetenciją reglamentuojančių normų.
45. Tačiau dėl terorizmo svarbos šios kategorijos bylas siūloma nagrinėti teismuose, kurie yra kompetentingi nagrinėti ir priimti sprendimus sunkiausių nusikaltimų bylose, jeigu ši kompetencija paskirstoma nacionaliniams teismams.
46. CCJE pripažįsta, kad dėl įvairių vietos aplinkybių ir su teisėju saugumu susijusių poreikių šios bylos gali būti perduotos specializuotiems teismams, nagrinėjantiems teroristinių nusikaltimų bylas.
47. Labai svarbu, kad šie teismai būtų sudaryti iš nepriklausomų teisėjų ir taikytų įprastas teismo proceso taisykles gerbdami asmens teisę į gynybą ir teisę į viešą bylos nagrinėjimą, kad tokiu būdu būtų garantuotas teisingas teismo procesas.
48. Būtina vengti situacijų, kai tyrėjai turi žinių terorizmo srityje, tačiau, kita vertus, teisėjai ir valstybės prokurorai dėl žinių ir informacijos trūkumo gali susidurti su įvairiais sunkumais.
49. Teisėjų mokymų programose turi būti numatyti visi baudžiamosios ir finansų teisės aspektai, padėsiantys suprasti teroristinę veiklą. Mokymai turi būti vykdomi ir tarptautiniu mastu, siekiant paskatinti teismo tinklo sukūrimą, kuris yra labai svarbus vykdant informacijos mainus, ir kitokios formos tarptautinį bendradarbiavimą.
50. Mokymų programose turėtų būti pabrėžta išskirtinė teisėjų, kurie nagrinėdami bylas dėl teroristinių nusikaltimų turi išsaugoti pusiausvyrą tarp būtinybės sutramdyti nusikalstamumą ir apsaugoti pagrindines žmogaus teises, funkcija.

ii. Teisėjų vaidmuo tyrimo metu

51. CCJE mano, kad ir koks sunkus būtų įvykdytas nusikaltimas, teismai viso tyrimo metu turi užtikrinti, kad asmenų teisės būtų suvaržytos tik tiek, kiek tai būtina apsaugoti visuomenės interesus¹⁶. Teismai turi įvertinti tyrėjų surinktų įrodymų pagrįstumą ir teisėtumą bei turėti galią nepriimti įrodymų, kurie buvo renkami kankinant, nežmoniška elgiantis bei žeminant asmens orumą arba pažeidžiant asmens teisę į gynybą, arba vykdant kitus neteisėtus veiksmus. Teismai turi užtikrinti, kad sprendimai dėl tyrimo būtų priimami atsižvelgiant į teisingo teismo procesą ir šalių lygiateisiškumą.
52. Nors kai kuriose valstybėse tyrimą vykdo specialios informacijos tarnybos, kurios yra esminis tyrimų ir nusikalstamumo prevencijos ginklas, jų veikla neturėtų pažeisti galiojančių teisės aktų ir turėtų būti demokratiškai kontroliuojama bei turėtų atitikti Europos žmogaus teisių konvencijos reikalavimus¹⁷.

¹⁶ Žr. rekomendaciją (2000) 19 dėl prokuratūros vaidmens baudžiamajame procese. Tolesnėje nuomonėje CCJE detaliai išnagrinės santykius tarp teismų ir prokuratūros (žr. Globalų veiksmų planą Europos teisėjams, dokumentas CCJE (2001) 24).

¹⁷ Žr., pavyzdžiui, „Venecijos komisija: Vidaus saugumo paslaugos Europoje“ (CDL/Inf(98)6).

53. CCJE nuomone, visi įsakymai dėl turto arešto ar konfiskavimo, kuriais siekiama suvaldyti teroro akto finansavimą, turi būti griežtai reglamentuoti teisės aktuose ir jų turi būti imtasi tik gavus teismo įgaliojimą bei teismui nuolat kontroliuojant, kadangi šie veiksmai gali pažeisti asmens teisę į privatumą ir nuosavybę.
54. Europos Taryba priėmė Ministrų komiteto rekomendaciją (2005) 10 dėl specialių tyrimo metodų, susijusių su sunkiais nusikaltimais, įskaitant ir teroro aktus¹⁸.
55. Ši rekomendacija pabrėžia, kad svarbu panaudoti specialias tyrimo priemones kovai su įvykdytais arba planuojamais įvykdyti sunkiais nusikaltimais. Tačiau ji taip pat numato, kad šios priemonės gali būti panaudotos tik aiškiai įstatymuose numatytais sąlygomis, kontroliuojant teisminei arba kitai „nepriklausomai institucijai“. CCJE abejoja, ar kontrolės funkcija gali būti pavesta „nepriklausomai institucijai“, o ne teisėjams, kurie pagal kai kurių valstybių tradicijas dažniausiai yra kompetentingi tam tikroje teisės srityje (žr. 26 punktą). Terminas „nepriklausoma institucija“ nėra tikslus ir negarantuoja teisingo teismo proceso, kaip reikalaujama Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje.
56. CCJE mano, kad šios specialios tyrimo priemonės turi gerbti lygybės ir proporcingumo principą ir bet kuriuo atveju turėtų būti laikinos, o jų taikymą turėtų kontroliuoti (įskaitant ir išankstinį teismo leidimą) kompetentingas teismas.

iii. Teisėjų vaidmuo suimant asmenis

57. CCJE primena, kad turi būti laikomasi Europos žmogaus teisių konvencijos 5 straipsnio 3 ir 4 dalių dėl kaltinamųjų suėmimo ir nuteisimo už terorizmą¹⁹. Suėmimas yra teismo paskirta sankcija asmenims, kurių kaltė yra įrodyta. Tačiau išskirtiniais

¹⁸ Pagal rekomendaciją (2005) 10, specialūs tyrimo metodai – tai „kompetentingos institucijos baudžiamojo tyrimo kontekste taikomi metodai, siekiant atskleisti ir išaiškinti sunkius nusikaltimus ir surasti įtariamuosius, o informaciją rinkti taip, kad atitinkamiems asmenims nekiltų įtarimas“.

¹⁹ Europos žmogaus teisių konvencijos 5 straipsnio 3 dalis: „Kiekvienas sulaikytasis ar suimtas pagal šio straipsnio 1 (c) punkto nuostatas turi būti skubiai pristatomas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam pagal įstatymą priklauso teisė vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę per priimtina laiką į teisminį nagrinėjimą arba paleidimą iki teismo. Paleidimas gali būti sąlygojamas garantijų, kad jis atvyks į teismą“; Europos žmogaus teisių konvencijos 5 straipsnio 4 dalis: „Kiekvienas, kuriam atimta laisvė dėl sulaikymo ar suėmimo, turi turėti teisę kreiptis į teismą skųsdamasis, kad jis buvo neteisėtai sulaikytas. Teismas nedelsdamas turi priimti sprendimą ir, jeigu asmuo sulaikytas neteisėtai, nuspręsti jį paleisti“. Be to, byloje Brogan ir kiti prieš Jungtinę Karalystę (1988 m. lapkričio 29 d.) Europos žmogaus teisių teismas 61 punkte teigė, kad institucijos, tyrinédamos teroristinius nusikaltimus, neginčijamai susiduria su specifinio pobūdžio problemomis. Teismas pripažįsta, kad, atsižvelgiant į šiuo metu esamas atitinkamas apsaugos priemones, teroristinio nusikaltimo atveju „laikas, kai teisminės institucijos, nepažeisdamos 5 straipsnio 3 dalis nuostatų, gali sulaikyti sunkiu teroristiniu nusikaltimu įtariamą asmenį prieš pristatant jį teisėjui ar kitam teismines funkcijas vykdančiam pareigūnui, turi tendenciją ilgėti. Vyriausybė pastebėjo teisminės kontrolės dėl sprendimų sulaikyti ir areštuoti teroristiniu nusikaltimu įtariamus asmenis sunkumus, kurie gali paveikti 5 straipsnio 3 dalies nuostatų įgyvendinimą pavyzdžiui, tuo atveju, kai reikia imtis atsargumo priemonių prieš galimą nusikaltimą. Tačiau remiantis 5 straipsnio 3 dalies nuostatomis negalima apsieiti be „skubos teisminės kontrolės“. Teismas taip pat pabrėžia, kad lankstumas aiškinant ir taikant „skubos“ terminą yra labai ribotas (62 punktas). Teismo požiūriu, net ir trumpiausias iš keturių nagrinėjamos bylos suėmimo laikotarpių, t. y. keturios dienos ir šešios valandos, praleistos policijos areštiniėje, peržengia griežtų 5 straipsnio 3 dalies pirmame punkte numatytų apribojimų ribas. „Neginčytinas faktas, kad asmenys buvo areštuoti ir sulaikyti siekiant vykdyti teisėtą tikslą – apsaugoti visuomenę nuo terorizmo, pats savaime nėra pakankamas įrodymas, kuris užtikrintų veiksmų atitiktį 5 straipsnio 3 dalies specifiniams reikalavimams.“

atvejais asmuo gali būti suimtas prevencine tvarka prieš priimant teismo sprendimą (kardomasis įkalinimas, atsisakymas paleisti už užstatą prieš pateikiant kaltinimus tiek prieš, tiek teismo proceso metu).

- **Įtariamųjų sulaikymas**

58. Praktika dėl asmenų kardomojo įkalinimo arba sulaikymo prieš priimant sprendimą pripažinti asmenį kaltu įvairiose valstybėse skiriasi dėl skirtingo žmogaus teisės ribojančių priemonių toleravimo. Todėl teroristinių nusikaltimų atveju vienos valstybės pratęsia laikino arešto terminą ar net gražina asmenį kardomajam kalinimui, kai tokią galimybę numato teisės aktai, o kitos valstybės – nelinkusios taikyti išlygų.
59. Kadangi judėjimo laisvė yra viena iš pagrindinių demokratinių valstybių teisių, CCJE mano, kad reikėtų ne tik šią teisę ribojančias priemones tiksliai įtvirtinti teisės aktuose, bet ir įpareigoti teisėjus, kaip žmogaus laisvių gynėjus, kontroliuoti kardomojo įkalinimo ir sulaikymo priemones prieš įrodant asmens kaltę.
60. Ši kontrolė reiškia, kad teisėjai turėtų turėti galimybę patikslinti esamas teises ir faktines asmenų sulaikymo sąlygas (įskaitant ir sąlygų dėl įtariamo patikslinimą, remiantis kaltinimais, kurie turėtų būti laiku pranešti sulaikomam asmeniui), siekti, kad nebūtų pažeistas asmens orumas ir teisė į gynybą, bei užtikrinti, kad šie teisių ribojimai yra proporcingi siekiamam tikslui, neturi neigiamos įtakos asmens teisei į gynybą, taip pat garantuoti, kad sulaikytas asmuo nebus kankinamas, elgesys su juo nebus nežmoniškas ar pažeidžiantis jo orumą. Siekiama pripažinti neteisėtomis slaptas arba neribotam laikotarpiui (sulaikymo laikotarpį turi numatyti teisėjas) taikomas sulaikymo priemones, kurios nepranešamos įstatymo numatyta tvarka paskirtam teismui. Jeigu vykdydamas šias funkcijas teisėjas nustato, kad asmuo galėjo būti slaptai suimtas, sulaikytas ir/arba išvežtas, jis turi perduoti šio klausimo nagrinėjimą už baudžiamąjį tyrimą atsakingoms institucijoms.

- **Suėmimas po teismo proceso**

61. CCJE nuomone, suimant asmenį, kurio kaltė buvo įrodyta teisme, teroristiniai nusikaltimai nepateisina įstatymuose taikomų bendrųjų taisyklių išimčių dėl baudžiamąjo proceso ir sulaikymo priemonių. Be to, teisėjui negali būti suteikta teisė skirti baudžiamąją sankciją vadovaujantis įrodymais, prieštaraujančiais bendrosioms taisyklėms.

- **Suėmimo sąlygos**

62. Ši nuomonė nenagrinėja suėmimo sąlygų, nors šis klausimas turėtų būti toliau analizuojamas kitoje CCJE nuomonėje²⁰. Ši tema parodo, su kokiais sunkumais susiduriama, siekiant užtikrinti žmogaus teises ir apsaugoti viešuosius interesus. Daugelyje valstybių pirmumas suteikiamas saugumo klausimams, tačiau tuomet gali iškilti piktnaudžiavimo grėsmė.

²⁰ Žr. Ministrų komiteto 740-ojo susitikimo metu priimtą Globalų veiksmų planą Europos teisėjams, dokumentas CCJE (2001) 24.

63. Šiuo tikslu CCJE atkreipia dėmesį į 2006 m. sausio 11 d. priimtą Ministrų komiteto rekomendaciją (2006) 2 dėl Europos kalėjimų taisyklių.
64. Teroristiniu nusikaltimu įtariamiems ir sulaikytiems asmenims, kad ir kur jie būtų sulaikyti, turėtų būti garantuojama teisinė pagalba ir jiems turėtų atstovauti jų pasirinktas advokatas. Teismas turėtų turėti galimybę suteikti atitinkamas teisių gynimo priemones ir pateikti nurodymus, užtikrinančius, kad su sulaikytu asmeniu nebus elgiamasi nežmoniška arba žeminant jo orumą, todėl teismas (jeigu jis taip nusprendžia savo iniciatyva) turi turėti galimybę apžiūrėti suėmimo vietą ir nevaržomai bendrauti su suimtu asmeniu.

iv. Teisėjų vaidmuo liudytojų, nukentėjusiųjų ir su teisėsaugos institucijomis bendradarbiaujančių asmenų apsaugos procese

65. Teroristinių nusikaltimų teismo procesai dažnai grindžiami glaudžiai su teroristų grupėmis susijusių asmenų, kurie labiau nei kiti yra pažeidžiami gąsdinant juos pačius arba jiems artimus žmones, parodymais. Todėl iškyla klausimas dėl šių asmenų apsaugos.
66. Nukentėjusiuosius nuo teroro akto taip pat reikėtų apsaugoti nuo spaudimo arba grasinimų, kurie yra tikėtini, siekiant sulaikyti juos nuo parodymo davimo teisme.
67. Apsaugoti liudytojus tik nacionaliniu lygiu pasirodytų sunku, atsižvelgiant į valstybės, kurioje jie gyvena, sąlygas. Todėl būtina vystyti tarptautinį bendradarbiavimą, atitinkantį standartus, vyraujančius kitose srityse²¹.
68. Teisėjas turi užtikrinti pusiausvyrą tarp nusikaltimo liudytojų/nukentėjusiųjų apsaugos ir kaltinamojo teisės į teisingą teismo procesą. Įgyvendinti šią pusiausvyrą yra sudėtinga, kai liudytojams ir nukentėjusiesiems taikoma apsaugos programa, nes šiuo atveju gali būti uždraustas įtariamojo ir/ar advokato ryšys net ir teismo proceso metu.
69. Kadangi teisėjas turi užtikrinti teisę į gynybą ir šalių lygiateisiškumą, tais atvejais, kai liudytojai nedalyvauja teisme arba duoda parodymus anonimiškai ir kaltinamasis neturi galimybės pareikšti prieštaravimus ir pateikti klausimų liudytojui, CCJE siūlo bylos nuosprendžio negrįsti vien tik tyrėjams pateiktais liudytojų įrodymais.
70. Kai kovos su terorizmu pagrindą sudaro iš žvalgybos gauta informacija (dažnai ir pasienio žvalgybos teikiama informacija), teismai susiduria su kitomis problemomis. Tuomet iškyla klausimas dėl informacijos šaltinių, liudytojų ir žvalgybos narių apsaugos. CCJE mano, kad šioje situacijoje turėtų būti taikomi tie patys 69 punkte aptarti principai.

²¹ Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija (2005) 9 valstybėms narėms dėl liudytojų ir su teisėsaugos institucijomis bendradarbiaujančių asmenų apsaugos. Žr. Europos Tarybos Ministrų komiteto 2005 m. kovo 2 d. priimtas nukentėjusiųjų nuo teroristinių aktų apsaugos gaires, Ministrų komiteto rekomendaciją (85) 11 valstybėms narėms dėl nukentėjusiojo padėties baudžiamajoje teisėje ir baudžiamajame procese ir Ministrų komiteto rekomendaciją (97) 13 valstybėms narėms dėl liudytojų bauginimo ir gynybos teisių.

71. Kita vertus, CCJE nuomone, teisėjas turėtų atsižvelgti ir į tarptautinės teisės normas, įskaitant antiteroristinius teisės aktus, apsaugančius nuo sunkių nusikaltimų nukentėjusius asmenis, ypač tais atvejais, kai nukentėję asmenys yra ir bylos liudytojai. Teisėjo pareiga visose proceso metu užtikrinti veiksmingų priemonių, kurios padėtų nukentėjusiesiems pasinaudoti visomis jų teisėmis ir kartu gerbtų kaltinamojo teises, taikymą. Tais atvejais, kai šie įgaliojimai suteikti kitai institucijai arba ši institucija nesugeba imtis tinkamų priemonių, teisėjas turėtų užtikrinti nukentėjusiųjų saugumą, jų šeimos ir asmeninio gyvenimo apsaugą, teisę kreiptis į teismą, teisę į teisingą teismo procesą ir nemokamą teisinę pagalbą. Šiai institucijai kiti valstybės organai neturi taikyti jokių nepateisinamų ribojimų tiek dėl finansinių, tiek dėl kitų priežasčių.
72. CCJE taip pat siūlo, kad tais atvejais, kai įgyvendinamos specialios teisės aktuose numatytos sąlygos, nukentėjusiesiems galima suteikti kompensaciją, pavyzdžiui, iš valstybės arba konfiskavus kaltinamojo turtą, kuri padengtų jų nuostolius²².
73. Galiausiai CCJE pabrėžia, kad valstybei yra labai svarbu apsaugoti tyrėjus, teisėjus ir kitą teismo personalą, nagrinėjančius terorizmo klausimus.

D. TEISĖJO VAIDMUO ŽODŽIO LAISVĖS, KITŲ ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ APSAUGOS PROCESĖ

74. Terorizmas suduoda smūgį pačiai demokratijos struktūrai.
75. Nepriklausomai nuo išaugusio teroro aktų skaičiaus, CCJE mano, kad valstybių teisėjai turėtų visada gerbti pagrindinius ir demokratinei visuomenei svarbius teisinės valstybės principus, įskaitant žodžio laisvę ir kitas žmogaus teises. Kova su terorizmu neturėtų pažeisti vertybių ir laisvių, kurias teroristai mėgina sugriauti. Demokratinėms valstybėms labai svarbu, kad teismai išsaugotų tą skiriamąją ribą tarp demokratinės visuomenės ir visuomenės, kuri kovoja naudodama žodžio laivę ribojančius arba kitus mažumos teises arba politinę laisvę pažeidžiančius metodus.
76. Nagrinėdama teisėjų, kaip teisės aktų aiškintojų, vaidmenį apibrėžiant veikas, susijusias su terorizmu, CCJE galėtų vadovautis, pavyzdžiui, Tarybos pamatiniu sprendimu 2002/475/TVR, kuriuo Europos Sąjunga valstybėms narėms apibrėžė teroristinius nusikaltimus ir nustatė nacionalinius nusižengimus, už kuriuos reikia bausti ir „kurie, atsižvelgiant į jų pobūdį ar aplinkybes, gali padaryti didelės žalos šaliai ar tarptautinei organizacijai tais atvejais, kai jais siekiama rimtai įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį veiksma arba susilaikyti nuo jo arba rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindinius politinius, konstitucinius, ekonominius arba socialinius šalies darinius ar tarptautinę organizaciją“. Taip pat reikalaujama bausti už tyčinius veiksmus – sąmoningą vadovavimą teroristų grupei arba dalyvavimą jos veikloje. Privalu bausti už anksčiau

²² Žr. Nukentėjusiųjų nuo teroristinių aktų apsaugos gaires: „Nukentėjusieji nuo teroristinių aktų turėtų laiku gauti teisingą ir jų patirtą žalą atitinkančią kompensaciją. Kai kompensacija negali būti suteikta iš kitų šaltinių, ypač konfiskuojant kaltinamojo, teroristinio akto rengėjo ir rėmėjo turtą, valstybė, kurios teritorijoje buvo įvykdytas teroristinis aktas, turi kompensuoti nukentėjusiesiems, nepriklausomai nuo jų tautybės, patirtą tiesioginę fizinę arba psichologinę žalą (7.1 principas).“

minėtos nusikalstamos veikos kurstymą, pagalbos teikimą arba kurstymą padaryti nusikalstamą veiką ar kėsiniąsi ją įvykdyti.

77. Tačiau konstatuojamosios pamatinio sprendimo išanginės dalies (10) punkte teigiama, kad jokia šio pamatinio sprendimo nuostata negali būti aiškinama tuo, kad ja siekiama mažinti ar riboti pagrindines teises ar laisves, pvz.: teisę streikuoti, susirinkimų, asociacijos arba saviraiškos laisvę, įskaitant kiekvieno teisę kartu su kitais kurti profesines sąjungas ir į jas stoti, kad būtų galima ginti savo interesus, bei su ja susijusią teisę demonstruoti. Penktajame straipsnyje taip pat teigiama, kad skirtos bausmės turi būti ne tik veiksmingos ir atgrasančios, bet ir proporcingos. CCJE palaiko šį požiūrį.
78. Labiausiai CCJE palaiko ir supranta valstybių pareigą ir būtinybę užtikrinti laisvą ir saugią visuomenę, tačiau ji mano, kad tai reikia įgyvendinti įstatymais ir tinkamu jų taikymu, nepažeidžiant pagrindinių laisvių.
79. Specifinių problemų sukelia kalbos, kuriomis norima pateisinti terorizmą kaip reakciją į politinę, ideologinę, religinę ir ekonominę priespaudą atitinkamose pasaulio vietose. Kadangi kai kuriais atvejais šie veiksmai gali būti pavojingi demokratinėms visuomenėms, tai didelis terorizmo garbinimo draudimas pastaruoju metu yra tarsi svarbus atsakas į terorizmo keliamas grėsmes.
80. Egzistuoja akivaizdus skirtumas tarp pareiškimų ir kitų veiksmų, rodančių pagrindinių teisių ir laisvių įgyvendinimą, nors jie yra ginčytini ir politiškai pagrįsti, ir tarp neteisėto teroro akto kurstymo, paramos ar jo garbinimo. Šį skirtumą pirmiausia turi apibrėžti įstatymų leidžiamoji valdžia, o jo laikytis – vykdomoji valdžia, tačiau teismai turi turėti galimybę patikrinti, koku būdu tai yra įtvirtinta ir kaip tai įgyvendinama. Nors demokratinėse valstybėse teismai gali ir turi atsižvelgti į kitų valstybės valdžių požiūrį, tačiau jie turi nepriklausomą pareigą spręsti dėl priemonių, galinčių pažeisti pagrindines žmogaus teises, kurias garantuoja nacionalinė konstitucija ir Europos žmogaus teisių konvencija, taikymo poreikio ir šių priemonių proporcingumo.
81. Teroristiniai nusikaltimai turėtų būti apibrėžti įstatymuose ir priskirti baudžiamajai teisei. Sprendimą, ar atitinkama veikla nepažeidžia įstatymų, turėtų priimti teismai, atsižvelgdami į teisės aktus, Europos žmogaus teisių konvenciją ir remdamiesi leistinomis priemonėmis gautais įrodymais, nenaudodami jokio netinkamo spaudimo. Teismai galėtų taikyti civilinės ir baudžiamosios teisės prevencijos priemones, siekiant uždrausti arba apriboti informacijos, kuri būtų susijusi arba kurstyti teroristinio nusikaltimo įvykdymą, rengimą ir skleidimą.
82. Teisėjai turi priimti sudėtingus ir kartais kontraversiškus sprendimus nagrinėdami, ar nacionaliniai teisės aktai atitinka pagrindines teises ir laisves, ir sprenddami klausimą, ar atitinkama veikla pagal šiuos teisės aktus gali būti laikoma teroristiniu nusikaltimu. Sudėtingiausia yra nuspręsti, ar žodžiai arba veiksmai prilygsta neteisėtam teroristinio akto kurstymui arba terorizmo garbinimui. Praktika rodo, kad, remiantis esama terorizmo apibrėžtimi nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose, teisėjams gali būti sudėtinga nuspręsti, ar atitinkama anksčiau įvykdyta arba užsienyje planuojama vykdyti politinė veikla ir/ar jos finansavimas arba asmenų mokymai ar įdarbinimas jos vykdymui turėtų būti laikomi teroristine veikla, nes tai gali atsitikti kai kuriais

individualios arba kolektyvinės savigynos atvejais, numatytais Jungtinių Tautų chartijos 51 straipsnyje.

83. Teroristinių nusikaltimų bylas, ypač susijusias su anksčiau minėtais sunkumais, akylai stebi žiniasklaida ir visuomenė, kurie dažnai kritikuoja ir svarsto teismo sprendimų pagrįstumą. Valstybių pastangos užkirsti kelią terorizmui baigėsi tuo, kad atitinkami veiksmai, kurie labai nežymiai skiriasi nuo veiksmų, galinčių pažeisti žodžio laisvę ar politinę laisvę, buvo įtraukti į nusikaltimų sąrašą. Todėl CCJE mano, kad valstybių sprendimas suteikti teismams atsakomybę atriboti šias veiksmų grupes reikalauja tokį teismo procesą vykdyti ramioje aplinkoje.
84. Tiek politikai, tiek ir žiniasklaida turėtų susilaikyti nuo mėginimų daryti spaudimą arba neteisėtai kritikuoti teisėjus. Atitinkama nepriklausoma institucija turėtų reaguoti (atsakyti) į tokį spaudimą prieš teisėjus (žr. CCJE nuomonės Nr. 6 C dalies 13 punktą). CCJE nuomone, teismų sistema savo ruožtu turėtų užtikrinti, kad teismo procesui vadovautų gerai apmokytas profesionalus teisėjas. Tinkami mokymai turėtų padėti teisėjams tobulinti jų supratimą apie terorizmą, jo istorinį, politinį ir socialinį aspektus.
85. Pagrindinis tikslas – kad dėl teisinei valstybei ir jos saugumui terorizmo keliamos grėsmės nebūtų imtasi priemonių, pažeidžiančių pagrindines demokratijos vertybes, žmogaus teises ar teisės aktų principus. Įgyvendinus šį tikslą sumažėtų pavojus, kad kovai su terorizmu skirtos priemonės pakurstys įtampą ar net paskatins teroristinių nusikaltimų vykdymą. Šį tikslą turėtų suprasti ir jam pritarti demokratinių valstybių visuomenė, politikai, žiniasklaida ir teismai.

REKOMENDACIJŲ IR IŠVADŲ SANTRAUKA

Atsižvelgusi į ankstesnius svarstymus, CCJE valstybėms narėms rekomenduoja:

- a. konsultuotis su nacionaliniais teismais tobulinant teisės aktus, galinčius turėti įtakos materialinėms bei procesinėms teisėms, ir užtikrinti, kad visas kovoje su terorizmu taikomas administracines ir baudžiamąsias priemones, galinčias paveikti žmogaus teises, kontroliuotų nepriklausoma teisminė institucija;
- b. atsisakyti įsteigti *tribunaux d'exception* arba priimti teisės aktus dėl visuotinai pripažintų teisių – tiek dėl administracinių veiksmų užkertant kelią teroro aktams, tiek dėl baudžiamojo teismo proceso;
- c. atidžiai stebėti, kad pagrindiniai baudžiamosios teisės principai bylose dėl teroro akto būtų taikomi taip pat, kaip ir bylose dėl kitų nusikaltimų, ir užtikrinti, kad nusikaltimo elementai būtų aiškiai ir tiksliai apibrėžti;
- d. gerinti tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su terorizmu, įtraukiant ir tarptautines organizacijas, ypač formuluojant konkrečias su terorizmu susijusių nusikaltimų apibrėžtis;
- e. garantuoti teroro akto liudytojų ir nukentėjusiųjų, taip pat su tokiais bylomis susijusių tyrėjų, teisėjų ir kito teismo personalo apsaugą.

CCJE nacionaliniams teismams taip pat rekomenduoja:

- a. tobulinti supratimą apie terorizmą, jo istorinį, politinį ir socialinį aspektus bei gilinti žinias apie nacionalinius ir tarptautinius teisinius dokumentus, susijusius su terorizmu;
- b. vykdat teisės aktų aiškintojų ir asmenų teisių bei laisvių apsaugos funkciją, viena vertus, užtikrinti, kad teroristinis nusikaltimas (įskaitant teroro akto kurstymą, pasirengimą ir finansavimą) būtų išnagrinėtas pagal teisės normas, kita vertus, užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama baudžiamojo persekiojimo institutu ir kad viešasis interesas atitiktų pagrindines žmogaus teises ir laisves;
- c. nuolat užtikrinti pusiausvyrą tarp teroristinio nusikaltimo liudytojų, nukentėjusiųjų apsaugos ir su teroristiniu nusikaltimu susijusių asmenų teisių.